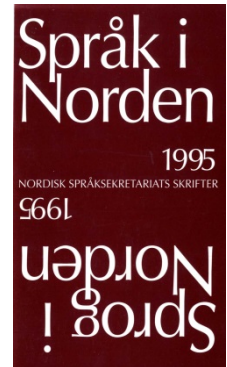

Sprog i Norden

Titel: Isländsk svenska och svensk isländska
Forfatter: Þórarinn Eldjárn
Kilde: Sprog i Norden, 1995, s. 59-62
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Isländsk svenska och svensk isländska

Av Þórarinn Eldjárn

Jag tror att det mellan det isländska och det svenska språket råder ett speciellt förhållande, en alldeles speciell släktskap som skulle kunna odlas bättre till nytta och nöje för båda parter. Jag tror att ökad svenskundervisning i isländska skolor skulle kunna förstärka de nordiska språkens ställning på Island. Ökad norskundervisning skulle säkert leda till det samma, men det är svenska språknämnden som fyller 50 år nu så jag håller mig till svenskan.

När jag först kom till Sverige för att studera mot slutet av sextitalet och började försöka mig med att tala svenska då märkte jag genast två saker: För det första: För en islänning är svenska utan tvekan det lättaste främmande språk som finns. Och för det andra: Svenskarna i allmänhet tror att inget språk i världen är så svårt som deras för en utlänning. Och då jag som andra islänningar redan efter några veckor kunde prata rätt hyfsad svenska var det mycket lätt och i början oerhört frestande att inför kurskamrater, taxichaufförer, städerskor och servitörer framstå som ett språksnille. Så småningom blev det dock ganska tröttsamt och då började jag förklara för svenskarna att egentlig var det ingen konst alls att lära sig svenska, isländskan är ju ett nordiskt språk, precis som svenskan, och dessutom lär man sig danska i skolan på Island under minst fem eller sex år. Danska med isländskt uttal är ju svenska ungefär, eller norska, eller skandinaviska, eller så resonerade jag.

Den här förklaringen visade sig vara inte så särskilt lyckad, det var enklare att utan protester gå med på att man var ett geni. För det första tyckte inte svenskarna om att få höra att svenska inte är ett svårt språk. Det var den i alla fall. För det andra kunde de flesta inte alls förstå varför jag trodde att det här med danskan hade något med saken att göra, för det visste ju alla att två så olika språk som svenska och danska knappast finns i hela världen. Detta orsakade alltså en hel del besvär, men till slut hittade jag det magiska svaret: Jo, det är ingen konst för en

islänning att lära sig svenska, eftersom svenskan, precis som alla andra skandinaviska språk egentligen inte är något annat än en isländsk dialekt. Om jag ville vara elak brukade jag tillägga att svenskan ursprungligen var en ren isländsk dialekt som under många århundraden hade bombarderats med skräp från latin, franska och engelska. Det bör sägas att svenskarna i allmänhet inte tyckte om att höra detta, men mycket få vågade protestera. De kunde ju ingen isländska, så riktig säkra kunde de inte vara.

Alla islänningar som kommer till Sverige för första gången konstaterar genast de förvånansvärt stora likheterna med isländskan och svenskan, även om vissa initialsvårigheter förekommer framför allt på grund av vissa småord. I en av sina memoarromaner har t.ex. Halldór Laxness berättat om sin första bekantskap med svenskan, då han som suttonåring var bosatt i Köpenhamn och hittade en massa svenska böcker billigt i ett antikvariat. Den första bok han då försökte läsa var Bhagavad Ghita, men dessförinnan hade han hemma på Island läst en svensk bok av ett helt annat slag som hette Ekonomisk geografi. I början gick det ganska trögt med svenskan av vissa skäl som han förklarar så här: «I svenska böcker förekommer ofta en viss Ehuru, som ställer till problem för islänningar eftersom de tror att det rör sig om en person från gamla testamentet».

Nästa bok han läste var Strindbergs Inferno. Det gick bättre, och den unge Laxness gjorde en upptäckt, eller som det står: «Det var först nu som jag upptäckte att svenskan är mycket lättare än danskan för en islänning och har fraser och talesätt som är så isländska att det är uteslutet att kunskaper i danska kan hjälpa till med förståelsen av dem. Vissa saker i svenskan förefaller vara äldre än all isländska». Där fick ju svenskarna faktiskt medhåll när det gäller danskan.

Alla islänningar som bekantar sig med det svenska språket upplever samma igenkännandets glädje inför vändningar som t.ex. *i manna minne, så småningom, åtminstone, på sistone, av ondo* etc. etc. Samma gäller för många person- och ortnamn. *Gunnar Gunnarsson, Einar Hermannsson, Johannes Nordal* och *Magnus Johannesson* och sist men inte minst, *Ingvar*

Karlsson, alla kunde dessa herrar lika gärna vara isländska som svenska. *Tjörn, Gullbringa, Dalvik*, och många andra orter, alla kunde lika gärna finnas på Island som i Sverige. Det finnes t.o.m. många bondgårdar på Island som heter ungefär *Lund, Uppsala* och *Stockholm*. Och många vanliga ord är fortfarande precis likadana i bägge språken så när som på minimala skillnader i uttal: *Gata, haka, tunga, tala*. Grammatiska motsvarigheter finns det gott om: Verbformer som slutar på *ar* som i isländskan och inte alltid *er* som i danskan. Också pluralisändelser på *ar*.

Jag kommer ihåg från min tid i Sverige hur lätt och naturligt många svenska ord som saknade motsvarigheter i isländskan lät sig upptas i isländskan utan större omvandlingar, bl.a. många verb, eftersom de slutar på *-a* i infinitiv. Från den här så kallade issvenskan minns jag bl.a. de mycket användbara verben att *kolla* och att *satsa*.

De nordiska språkens ställning på Island är hotad. Det blir mer och mer vanligt att yngre människor pratar engelska med skandinaver. Allt oftare hör man till och med att reportrar på radio och tv pratar engelska med nordbor som intervjuas. Situationen har dramatiskt förvärrats de senaste tio åren och jag har ofta påpekat att försämringen sammanfaller exakt med den tid som vi haft Kalle Anka i isländsk översättning, en i och för sig positiv sak. Fram till dess läste alla barn Kalle Anka på danska, Anders And. Men nu har denna vår sista kontakt med det danska språket gått förlorad, med katastrofala följder för islänningarnas kunskaper i nordiska språk. Visserligen pågår fortfarande danskundervisning i skolorna, men den är tyvärr inte särskilt framgångsrik. Danskan är faktiskt ännu det första främmande språk som barn lär sig, men myndigheterna har redan bestämt att engelskan om några år skall bli första språk. Det ser alltså ut som om de nordiska språkens ställning på Island ytterligare kommer att försämrats under de närmaste åren. Detta händer under samma tid som det kanske är mest nödvändigt att hålla denna kontakt som enligt min mening är livsviktig för Island. Och då är jag framme vid svenskan: Jag tror att denna språkliga kontakt skulle bäst blir bevarad genom ökad svenskundervisning i isländska skolor, ja rent av svenska i stället för danska om

våra danska vänner här vill ursäkta mig. Varför just svenska? Jo, den är lättast för oss som jag redan har påpekat och ger dessutom tillträde till det största språksamhället. Under de senaste två eller tre årtionden har dessutom fler islänningar studerat eller jobbat i Sverige än i övriga nordiska länder, det svenska språket verkar populärt bland islänningar, det kan man tyvärr inte säga om danskan, och inför norskan blir en islänning lätt förvirrad för den verkar ha så många olika ansikten. Den svenska som islänningarna tycker mest om är faktisk finlandssvenskan. Låter det inte som ett bra förslag: Obligatorisk undervisning i finlandssvenska för alla isländska elever mellan tio och sexton år?

Om jag sen till slut som hastigast vänder på steken blir frågan: Kan svenskarna ha någon nytta av kunskaper i isländska? Hur skulle det vara med ökad undervisning i isländska i Sverige? Jag tror man inser med det samma att det inte låter speciellt realistiskt att det vore önskvärt med någon sorts obligatorisk undervisning. Man kan ju inte påstå att Sverige eller de övriga nordiska länderna för den delen, politiskt, ekonomiskt eller socialt behöver någon sorts språklig kontakt med Island. Men jag tror att det ändå finns kulturella och språkliga argument för ökad undervisning i isländska i Sverige. Och när man är inne på en sådan tanke kommer man ihåg August Strindberg, som under några års tid flitigt studerade isländska och ivrade för att isländska skulle ersätta latinet i svenska gymnasier, som ett slags Nordens latin. Jag vet inte varför Strindberg började studera isländska. Kanske betraktade han det bara som "hälsosam idioti" så som fallet lär ha varit med hans studier i kinesiska.

Om det är idiotiskt eller ej för en modern svensk att studera isländska, det vet jag inte, men hälsosamt, i varje fall inte ohälsamt, skulle det säkert bli för den svenska allmänhetens medvetande om sitt språks rötter, möjligen ett slags rättesnöre i en språkvärld som blir allt mer enformig i den allomfattande engelskans skugga.